

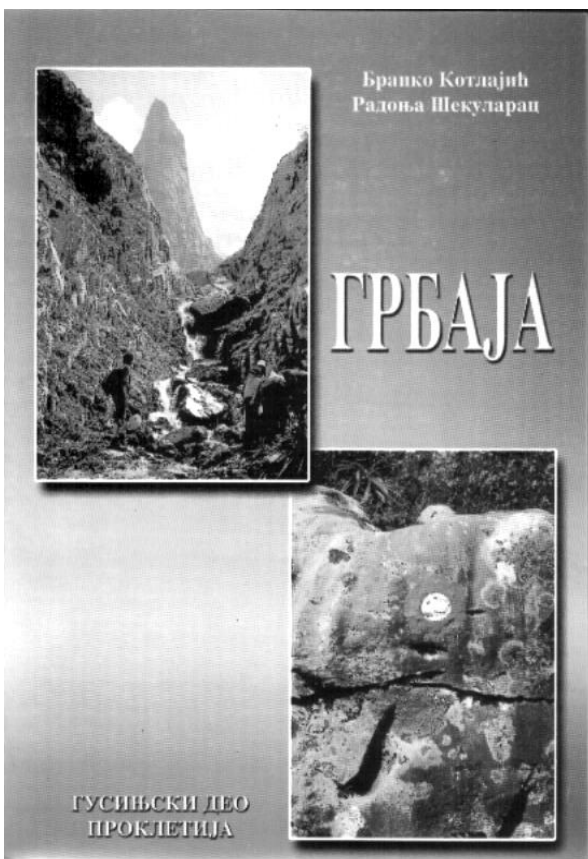
Б И Л Т Ћ Н ПЛАНИНАРСКОГ ДРУШТВА РАДНИЧКИ

Година 50.

Београд, март 2004

Број 22

Цена: по жељи, одредите сами

У овом броју :

- Одржана промоција планинарског водича по Проклетијама "Грбаја"
- Извештај са годишње скупштине ПД "Раднички" (прилог – план акција за 2004 год)
- Прилог топономастици Бјелича
- Првенствени зимски успон на Колац

- П Р О М О Ц И Ј А -

Промоција планинарског водича по Проклетијама "Грбаја", одржана је 10.12.2003. у 18.00 часова у сали Предузећа "РАТКО МИТРОВИЋ", Београд, ул. Косте Главинића 8, захваљујући активности нашег члана Драгане Мирков, и захваљујући руководству овог предузећа. Уз пригодне слајдове Бранка Котлајића, са мотивима Проклетија, о књизи су говорили : Бранислав Божовић – Денис, Дарко Видановић, Драган Божовић, Божидар Вељковић, Слободан Гочманац. Уводну реч дао је Михаило М. Лазић, председник ПД "Раднички", а на крају промоције се присутним гостима-планинарима, обратио и аутор, Бранко Котлајић, захваливши се на пажњи и присуству. Ево укратко шта се могло чути о водичу :

Михаило М. Лазић :

Поштовани планинари, драги пријатељи, даме и господо,
Припала ми је изузетна част и тешка дужност, коју ћу, надам се, извршити ваљано.
Част, пре свега због тога што се са ауторима ове књиге дружим годинама. Част, због тога што сам још као дете, када су ме отац и стриц (са само тек навршених годину дана) донели у Раднички, почео да бивам инфициран неизлечивим планинарским вирусом, а човек од кога сам највише "заражен" је овде присутан аутор...

Али, ово је и тешка дужност. Тешка, јер, стојећи овде пред вама, знам да ме сада однекле прате, у некој навези коју никаква смртна лавина неће прекинути, они планинари Радничког који сада више нису са нама. Они су, колико год су прожимали и планинарски живот аутора, толико и utkани у ову књигу. Живојин Градишар, Милорад Мирковић, Звонко Блажина, Радољуб Јефтић, Добрица и Мирослав Лазић, Бата Митрашиновић, Миодраг Јовичић, Радомир-Раша Радовић, Бранислав Милетић, Душан Милошевић, Радивоје Вукотић, и други, остају у Проклетијама, у Радничком и у овом водичу, да бдију над планинарима који ће доћи у Проклетије и да их маме да упознају чари планине. Зато знам да је ова књига посвећена и њима и свима нама.

Тих година кад су ме, прво као дете, у ранцу носили по Проклетијама, нисам имао потребу да питам како да се дође до Очњака или на пр. Котлова. Касније, кад сам почео и сам да трапкам за њима, пре но што је и саграђен Дом у Грбаји, почео сам да постављам различита питања: о правцу у ком треба ићи до Јагњичара, где су Тројанска врата, колоко је до врха Попадије... Увек је ту био Бранко или неко од старијих планинара, од којих сам учио. Много година потом, кад сам са својим другаром Рашом, успевао да побегнем на пар дана до Грбаје, био је ту Шеки, да нам да оне битне информације – има ли лавина, какав је снег, где да кренемо...

Сада млади планинари имају прилику да се, чак и без помоћи какву сам ја имао, уз помоћ ове књиге упуте у Проклетије, јер ће, пратећи њене странице, имати сигурног вођу.

Надам се да ће овај водич допринети да у наредним годинама буду и поновљени и премашени успеси ове старије генерације планинара Радничког.

Клин је чврсто забијен и уже је сигурно, крените са срећом и Божјом помоћу, напред и у вис.

Дарко Видановић :

Никад нисам мислио о планинарству као спорту, и још данас га не схватам као спорт. Али ме је изненадила једна ствар, то сам скоро сазнао и чуо. Једна особа је отишла на Дурмитор, попела се на Боботов Кук, вратила натраг и отишла са Дурмитора ! Каква је то празна особа којој прелепи Дурмитор није био ништа !? Која га је "освојила" и отишла кући ?? Мени се тај израз "освајање врхова" не допада, нисам волео ниједног, никаквог освајача никад, и никад нисам ишао да освајам планине. Међутим, то продире нека сензационалност, а то новинари захтевају, па би они најрадије писали о врховима и о планинама где је највише људи изгинуло.

Ја другачије гледам на планинарење и на планину. Волим природу и уживам у природи, и свака је природа лепа, али је природа у планини дала свој најлепши израз. Природа је компоновала дивну, најлепшу симфонију у планини, коју треба осетити и разумети.

Бранко Котлајић осећа свим својим чулима ту симфонију, и када нам приказује планину, било кроз дијапозитиве или описе, то се из његовог излагања лепо види и осећа. Али, Бранко Котлајић не само да чулима осећа, он се и даље интересује и њега занима и човек који живи у планини и око планине и од планине, и даје нам све прилике, и привредне и саобраћајне о тим крајевима, и упознаје нас с њима, и приближава нам једно уживање о томе.

У овој књизи, то је Бранко врло успешно дао, а што се тиче водичког дела, ја немам права да се изјашњавам, јер он познаје много боље од мене Грбају, али сигуран сам да је водички део одличан. Зашто ? Он је и као врсан алпиниста, свестан значаја исправног и тачног описа пута, тако да имам поверења у његове водичке делове.

Бранислав Божовић – Денис :

... Враћање у језгро је најбољи начин синтезе да се на малом простору, са мало текста, каже много и да, једноставно, тај нуклеус буде полазиште одакле се може ићи даље. Овде се ради баш о таквој, стварној вредности, која је враћена у своје језгро. Ово нису крупне речи, ово није панагирика, ово је планинарска истина и сви они који буду читали овај водич, знаће да је то права ствар. Зашто то говорим ? Био сам пре неки дан на сусрету планинара Бугарске, Македоније и Србије и Црне Горе и срећом, имао сам овај водич – имао сам шта да поклоним планинарима, и оно што је најлепше, међу њима је било људи из Македоније и Бугарске који су били у Грбаји, и били су искрено обрадовани овом књигом.

Још једна ствар је за мене важна у односу на ауторе ове књиге. Морам да кажем да су аутори једни од ретких који нису присвојили ове планине и Грбају. Многи планинарски аутори то несвесно учине својим текстовима, они се одреде према том свом тексту. Бранко и Радоња су учинили само то, да су ове планине коначно отворили за многе.

Мени се чини да је ова књига дозвола саму себе, она се искристалисала, дуго се кристалисала и зато је кристал веома леп. Значи, она није могла бити једна уобичајена књига, неки водич који је сад неко тамо написао да то буде добро планинарско техничко штиво, и које обично завршава онда кад га узмете, па кажете – идем тамо и тамо да видим шта ми се тамо дешава. Напротив, ова књига ће дуго стајати видљива на нашим столовима, у нашим кућама.

Овакве књиге постоје, и мени лично као геологу, истраживачу, спелеологу, а пошто познајем тај крај, изузетно ми је драго да је тако језгровито и следбено написано толико много о природи, о леду, о снегу, о геоморфологији, о геологији, о историји, о стенама, о облицима, да ви, фактички, кад се помене у тој причи неки облик, ви, иако то нисте видели, ви знате шта је то. А они, који у Грбаји нису били, а овде их је сигурно мало, касније ће зато још више заволети Грбају.

Још нешто, пре него што препустим реч другима. Страховито, последњих година ми смета прихватање и промена назива у топонимима. Ја сам се летос сусрео са речју "Гребаја", и чак са

таквим одштампаним материјалом. Уз дужно поштовање свих оних аутора и издавача, који су то написали сигурно са жељом да овај крај афирмишу, ствар је далеко једноставнија, а то је у овој књизи речено – Грбаја ! Израз "Гребаја" је потекао од проблема тешког изговора три суседна сугласника у албанском језику ("г-р-б"). И "око" је Савино око, није само "око", није "Зла Колата" него Зли Колац, такво име је овом врху народ дао. И Бјелич је зато што је бео, кречњак је бео, зато се зове Бјелич. Тако да има свега што се у овој књизи спашава, ова књига оставља прави траг назива, свега онога што је поменуо и Мића Лазић у уводном излагању. То је посебан знак који овој књизи даје вредност, ми неке ствари морамо чувати, то није само случај са Грбајом, то се односи и на целе Проклетије. Само ћу вам рећи: није врх Ђеравица и Ђеровица, него је корен од Гаравица, тако су црне стене, зато је Гаравица или Чађавица. Зато ми то планинарски храбро треба да чувамо.

Има још једна ствар која је јако битна – планинарство је институција, није спорт, што је рекао Дарко Видановић. Институција је то, и универзитет, и ми после више од сто година планинарства у Србији имамо права да неким стварима којима се бавимо и које истражујемо, дамо с правом научну вредност.

Драган Божовић :

У руци ми је једна мала књига - такорећи књижица. Срећом, као што се људи не мере педљима но памећу, тако се ни књиге не мере величином него вредношћу садржине. Математичким језиком изражено вредност ове књиге је обрнуто пропорционална њеној величини.

Стојим пред вама и још увек нисам сигуран како да почнем, јер о књизи о којој је реч има толико тога да се каже. У питању је целина коју чине три нераздвојна дела - масив, текст и аутори. Ипак да почнем од масива гусињских Проклетија који и јесте повод за настанак књиге. Као што рече пре неколико минута претходни говорник и мој презимењак, о овом сплету планина тешко се може говорити без емоција. Ни ја се од њих нећу бранити. Имао сам срећу: мој први сусрет са овом изузетном земаљском лепотом догодио се једног давног дана, када су многи од вас били мали, а неки нису били ни рођени, у неком јуну или можда почетком јула. Био је диван, прозрочан, бистар и блистав сунчан дан и остао ми је у сећању јарки колорит предела: вода језерцета и потока, провидна, која је као огледало одбијала сунчеве зраке; живе боје разноврсног цвећа, претежно јарко жутог у слози са ужарено зеленом бојом траве; дивље, стрме, стеновите стране планина добрим делом под блиставо белим снегом; планина чији су оштри шиљати врхови личили на џиновске ексеру закуцане у невероватно плаво небо... Једном речју, слика за незаборав. Има, наравно, и друкчијих успомена. Колона у облаку у којој трећег или четвртог учесника испред, односно изнад себе видите као духа - само нејасан, лелујав обрис; излазак на врхове са којих се отварају незаборавни видици окупани сунцем; вишечасовни силазак под провалом облака од које нема заштите ни под каквом кабаницом, након које у Гусињу из сваке гојзерице истресам по два деци воде, а гостионичар нам даје столњаке да се иза њих, као иза паравана, мокри до голе коже пресвлачимо. Искрсне у сећању и локална варијанта леопарда на Килиманџару - овца упала у дубоку пукотину између снега и стене у подножју Каранфила, копање стопина и изношење овце на леђима да сирота животиња, ко зна како залутала на те висине, не скапа од глади. И, наравно, још много тога, виђеног и доживљеног што доживотно везује за тај изузетни предео.

Ову књигу, природно, може свако да прочита. Али да је потпуно разуме, осети њене вредности и да је објективно оцени може само онај ко је видео и осетио сву величину и лепоту Проклетија. Она вас сигурном, поузданом, пријатељском руком води по двадесетседам стаза, лаких, тешких и најтежих. Она вам каже:

ићи кроз букову. шуму (јагоде)...после пола сата хода, ознака за раздвајање на буковом стаблу (1430 м.), сићи у поток, па путем лево поред ограде. После сто метара, бити веома опрезан због клизавог травног терена. Скренути лево на полицу широку око 70 сантиметара која се

надноси над стрме стране... итд. итд., увек крајње прецизно и јасно - и увек са указивањем какав видик и на који део масива се отвара видик са тачака које описује - а то је управо оно што планинару треба и ради чега, добрим делом, у планину иде.

Књига, међутим, не садржи само опис стаза. Она даје опис и преглед простора и положаја овог пространог масива и његових географских одлика; пружа и информације о његовом геолошком саставу. Даје податке о становништву, почев од бронзаног доба до данашњих дана, укључив миграције настајале под притисцима завојевача и попуњавање простора становништвом другог етничког порекла. Указује на трагове српских средњовековних споменика, пружа податке о путевима и стазама почев од средњег века, такође и о привреди. Садржи листу планинских врхова сврстаних по висини, занимљиву свакоме ко се креће по овом терену, податке о местима на којима нас могу угрозити услови, чиме нас је аутор подсетио да постоји наша реч за лавину; има важне податке о клими - између осталих и онај, непознат мени, а верујем и већини вас, запрепашћујући - да на неким местима, зависно од висине и стране света, температуре могу да падну до -30°C , -40°C , па чак и до застрашујућих -50°C . Живи свет, животињски и биљни, нашао је своје место у овој драгоцености књизи.

Веома је занимљиво поглавље о путницима и истраживачима, почев од Марјана Болице 1614. до Нопче 1908. године и већег броја наших, или са простора предратне Југославије, научника и планинара које нећу спомињати јер је вечерас већ било речи о њима, као и о оним планинарима и алпинистима који су истраживали и проналазили стазе и смери у овим врлетима од којих су двојица вечерас међу нама - господин Дарко Видановић, који је о књизи први говорио и један од двојице аутора.

Сматрам веома важним начин на који су аутори приступили топонимима у тексту, а нарочито важном листу топонима коју су сачинили. Топоними су важни јер указују на етничко порекло становништва које је изворно настањивало ове крајеве, а захваљујући њима могу се пратити и објашњавати промене које су настајале у појединим случајевима. У овом политичком и историјском тренутку је особито важно што је начињен преглед стања који неће омогућити касније нетачне тврдње и фалсификовање стања.

Књига је опремљена веома прегледном гребенском картом, Бољом од многих словеначких, аустријских и словачких које сам имао прилике да видим. Указао бих и на изузетну панорамску фотографију целог простора гусињских Проклетија изузев Рогопеча, која представља драгоцен прилог.

Указао бих на још нешто што веома ценим и сматрам важним. Језик којим је писана ова књига је чист, књижевни, течан и јасан, сачуван од оних многобројних кварења којима је нападнут са свих страна – у свакодневном говору, у новинама, на радију и на телевизији. Књига носи потпис два аутора. Без заједничког рада и огромног уложеног труда ње не би било, тако да дугујемо захвалност обојици. Жао ми је што о господину Шекуларцу не знам довољно, па не могу да говорим и о њему. Стога кад кажем "аутор" мислим на господина Котлајица, не умањујући тиме ни најмање улогу и допринос господина Шекуларца. Дакле, реч је о делу аутора који је врхунски планинар-високогорац и алпиниста, али не само планинар ходач - зна се да се без бескрајног ходања и више пута поновљених пењања овакав простор не може упознати - него врсан припадник планинарског покрета, схваћеног у пуном смислу те речи. Присутни наравно знају да планинарски покрет осим кретања по планини подразумева и интересовање и упознавање са свим што садржи и одликује простор планине - а шта је све то, показује и ова књига која је уствари мала енциклопедија.

Божидар Вељковић није због унапред датих обавеза успео да присуствује промоцији, па је прочитан његов приказ водича :

"Показало се по ко зна који пут да добре водиче по планинама могу да напишу само они који те планине најбоље познају, они који су по њима годинама крстарили, проналазили, уређивали и маркирали планинарске путеве до врхова и других занимљивих места, а у међувремену трагали

за свим оним што је већ написано о тим планинама. Такви су, нема сумње, Бранко Котлајић и Радоња Шекуларец, аутори водича "Грбаја"- Гусињски део Проклетија.

Бранка Котлајића већ више деценија знамо као планинарског писца и публицисту, али и као врсног фотографа. Као издавач потписано је Планинарско друштво "Раднички" из Београда чији су чланови-високогорци и алпинисти били најчешћи посетиоци и истраживачи гусињских Проклетија.

У књизи, уобичајеног формата, 14x20 цм, на стотинак страна налази се све што посетиоца овога простора може да интересује - почев од антропологије и антропографије, па до планинарског водича. У првом "Општем делу", са великом пажњом су систематизовани историјски подаци о овом делу Проклетија, а посебно миграциона кретања која објашњавају разноликост назива предела и врхова. Посебно је занимљиво поглавље "Историја и споменици"- све је кратко, потпуно једноставно, па самим тим и разумљиво.

Разуме се, за планинаре је најзанимљивије поглавље "Описи планинарских путева". У редоследу итинерера, који се у књизи наводе, није остало ништа неописано. Са пажњом се указује на све потешкоће на које планинар може да наиђе обилазећи ово планинско подручје. Из свега реченог провејава упозорење да је гусињско подручје Проклетија за планинаре високогорце, односно за оне који поседују искуство кретања и боравка у високим планинама, као и адекватну кондициону припремљеност. Радује наговештај да аутори припремају и друго издање ове књиге које ће бити допуњено описима алпинистичких смери на овом делу Проклетија. Књига је богато илустрована са 53 црно-беле фотографије у тексту и 4 колор фотографије на корицама.

Посебна драгоценост је језик који аутори користе. Ниједне стране речи, нема туђица. Реченице кратке и зато је све што је написано у књизи Бранка Котлајића и Радоње Шекуларца јасно и разумљиво".

Слободан Гочманец :

Због техничких проблема (квара диктафона) нисмо успени да забележимо веома надахнуте речи нашег друга, врсног планинара и великог заљубљеника у Проклетије, Слободана – Цолета Гочманца. Надамо се да нам то наш драги Цоле неће замерити. Још једном му се извињавамо и захваљујемо на разумевању.

После ових речи рецензената, присутнима се обратио **Бранко Котлајић :**

Мојим вечерашњим излагањем желим у име нас два аутора, Раше Шекуларца и мене, кажем неку реч о вишегодишњем труду, да овај водич предамо у руке планинарима, са циљем да им пружи нова сазнања и да им послужи и помогне у Грбајској долини.

Управо тај задатак је била основна мотивација за наш рад око књиге. Уосталом, мото књиге о томе јасно говори. Наша трагања, па и лутања у упознавању планине, имала су за циљ да планинари, жедни знања о овом делу Проклетија, добију извор. Ми смо се трудили да га направимо питким и лако разумљиве садржине.

Рад око израде водича трајао је више година. У њега смо самоуверено ушли, знајући да планину добро познајемо. Међутим, посао се није одвијао онако како смо желели. Много пута смо мењали и допуњавали текст, било због нових сазнања или због насталих промена. Рецимо, у приступу ка дому од Гусиња, у првој верзији наведен је добар коњски пут. Затим смо, променом стања, у другој верзији имали колски пут за тракторе и запрежна возила. Трећа, и последња верзија је асфалтни пут. У другом случају, у току писања, војска је изградила пут од Шкале до летње карауле на Попадији. Опет су се морали мењати текст и гребенска карта. Ипак је текст завршен, урађена гребенска карта и направљена фотографска панорама гребена Рогопеч – Каранфили. Ту се стало. Чекало се свих ових неплодних година.

Одједном се појавила шанса, која је искоришћена. У "Радничком" је настао прилив младих планинара, који су, као некад њихови претходници, несебично волели планине, посебно оне високе, па и Грбају. Уследио је предан рад, на челу са новим председником. Куцани су у компјутер текстови, скениране слике, рађена гребенска карта. Све то добровољно, а и аутори су се одрекли хонорара за текст и слике. Ипак, средстава није било довољно.

Опет су на сцену ступили већ поменути млади – спонтано је започело прикупљање средстава и – одушевљење чини чуда – књига је ушла у штампу и ево је пред вама.

На крају, да се захвалимо свима, а посебно младима, који су остварили излазак књиге, са молбом да наставе са озбиљним и свестраним радом у проклетијама и тиме реализују стару и потајну жељу – да обраде црногорске Проклетије од Хајле, Чакора, Старца, Хрида, Богићевице, Бор планине, Бјелича, до Каранфила, и да то преточе у комплетан водич по црногорским Проклетијама.

Они то могу. Шеки и ја би волели да то дочекамо.

Хвала вам.

Нажалост, на промоцији није могло да буде прочитано писмо **Радоње Шекуларца**, који овај пут није могао да буде с нама, а које нам је стигло са закашњењем, па га овако објављујемо :

Најдражи пријатељи,

Волео бих да вас све загрлим топлим очима и речима, но, шта се може ?

О овој нашој књижици ми је врашки тешко било шта рећи. Чини ми се да се велика већина планинара о њој похвално изражава. Грешке нам опраштају. Писали смо је за друге, и то нам је задовољство. Надамо се да ће млади умногоме имати краћи пут до сазнања, односно до проширивања знања о Грбаји. У сваком случају, не треба нипошто на томе стати; планину треба добро познавати да би је волели, јер без љубави нема ништа.

Морам још нешто да вам кажем. Планинари се често и неоправдано деле на оне упорне и оне малодушне, а који су у суштини реални, јер имају потребно осећање мере, а оно је у планини неопходно. Планина, та гиздава лепотица, мами својом лепотом, водећи строго рачуна о својој тоалети. Мења је према сезони, а кад је боље упознамо, установимо да је планина једина лепотица која никада не остари. Уствари, она је са годинама све млађа и лепша.

Ја се распричао. Опростите ми, јер је планина у питању.

Волим вас свим својим старачким планинарским срцем...

Караула

- ГОДИШЊА СКУПШТИНА ПД "РАДНИЧКИ" -

ГОДИШЊА СКУПШТИНА ПД "РАДНИЧКИ" одржана је 29. јануара 2004. године у 18. сати, у просторијама Друштва – Клубу СД Раднички, са следећим дневним редом :

1. Отварање Скупштине, усвајање дневног реда, избор радних тела Скупштине.
2. Извештај Управног одбора о раду Друштва у 2003. години.
3. Финансијски извештај за 2003. годину.
4. Извештај Суда части.
5. Извештај Надзорног одбора и предлог разрешнице досадашњој управи.
6. Дискусија о поднетим извештајима, давање разрешнице управи.
7. Избор нових органа управе – Управни одбор, Надзорни одбор, Суд части.
8. Предлог плана и организације рада ПД "Раднички" за 2004. годину.
9. Финансијски план за 2004. годину.
10. Дискусија о предложеним плановима.
11. Разно.

По избору радних тела, поднет је извештај Управног одбора о раду Друштва у 2003. години.

Рад у планинама – остварени походи

Без лажне скромности, можемо се похвалити напретком, како у планинама, тако и повећањем броја чланова и успесима у издавачкој делатности. Пођимо редом :

- дана 25. марта, наши планинари: Раде Павловић, Лазар Дојчиновић, Љубомир Загорац и Александар Лукић, извршили су првенствени зимски успон на Колац, највиши врх Црне Горе (на Проклетијама, 2530 мнв).
- Група планинара на челу са Радетом Павловићем извела је до сад најмасовнији зимски успон на Очњак - на врх је изашло 7 планинара.
- Маја месеца, наша чланица, Соња Ђорђевић је учествовала на походу од Београда до Копаоника, у организацији ПД Панчић, прешавши око 300 километара и остваривши успон на више десетина врхова.
- Од 20.07. до 10.08. наши планинари су извршили успон на Монблан и Матерхорн, уз успоне на Гросглокнер, Гросвенедигер и Гран Парадизо. На Монблан су се попели свих 7 наших чланова: Невена Михајловић, Милош Стојановић, Драган Павловић, Александар Пачевски, Никола Ђурић, Љубомир Загорац и Александар Лукић. Потом, на Матерхорн излазе Александар Лукић, Љубомир Загорац и Никола Ђурић.

Укупно, на 63 акције на којима смо учествовали са укупно 711 планинара, учињен је знатан помак напред, да не помињемо квалитет остварених успона – у претходној години имали смо 501 учесника.

Нажалост, у претходној години доживели смо и велики ударац – наш члан, један од пионира Радничког, Милорад Мирковић – Мирко, после изведеног успона на Северни врх Каранфила, отишао је у наша сећања.

**ПЛАНИНАРСКО ДРУШТВО "РАДНИЧКИ" – БЕОГРАД
ЖАРКА ЗРЕЊАНИНА 31**

ПЛАН АКЦИЈА ЗА 2004. ГОДИНУ

ДАТУМ	ОДРЕДИШТЕ - ВРХ	ВОДИЧ - ОРГАНИЗАТОР	НАПОМЕНА	
30.12- 04.01.	Столови	Раде Павловић	Дочек Н.Г.	Ј А Н У А Р
30.12- 04.01.	Грбаја	Бојан Миловановић	Дочек Н.Г.	
10.	Ртањ – Божићни успон	Н.Михајловић, Р.Павловић	ПСС	
18.	Авала	Раде Павловић	Раднички	
20.01- 20.03.	Школа високогорства	ПСД Железничар	курс	
22 – 25.	Рила	Раде Павловић	Раднички/КВг	
29.	Год. скупштина	ПД Раднички		
30.01- 01.02.	Фрушка гора	Раде Павловић	Раднички/КВг	
ЈАН –МАЈ	Осн.планин.школа	ПСД Копаоник	Курс ПСБ	
01.	У славу Карађорђа	Влада Марковић	Копорин...	Ф Е Б Р У А Р
07 -14.	Школа за водиче	ПСС	курс	
15.	Топола	Раде Павловић	Прослава	
15.	Опленац, Орашац	Влада Марковић	200 год. уст.	
20 – 22.	Сува планина	Раде Павловић	ПСС	
22	Фрушка гора	Влада Марковић	ПД Раднички	
27.02- 06.03.	Пирин	Раде Павловић	зимовање	
28 – 29.	Цер	Михаило Лазић	ПД Раднички	
28 – 29.	Школа оријентације	ПД Победа	курс ПСБ	
06 – 11.	Стара планина	АОБ	течај	М А Р Т
07.	Рудник	Бојан Миловановић	ПД Раднички	
12 -21.	Проклетије	Раде Павловић	ПД Раднички	
14.	Лелић, Ћелије	Влада Марковић	ПД Раднички	
20 – 27.	Комови	АОБ	табор	
27.	Вукан	ПД Раднички	ПСБ	
27 – 28.	Мироч	ПСД Копаоник	ПСБ	
28.	Дивостин, Рамаћа	Влада Марковић	ПД Раднички	
02 – 05.	Рила	Раде Павловић	ПД Раднички	А П Р И Л
02 – 05.	Стол	АОБ	курс	
03 – 04.	Пролећни дан планинара	Н.Михајловић	ПСС	
08 – 17.	Олимп, Кајмакчалан	Драган Павловић	ПД Раднички	
15 – 20.	Грбаја	ПД Раднички	радови	
18.	Фрушка гора	Бојан Миловановић	ПД Раднички	
24 – 25.	Бељаница	СОБ	курс	
29 .04-03.05.	Проклетије - Колац	ПД Раднички	ПСБ	

ДАТУМ	ОДРЕДИШТЕ - ВРХ	ВОДИЧ - ОРГАНИЗАТОР	НАПОМЕНА	
01-03.	Скад.језеро, Куманица	Влада Марковић	ПД Раднички	М А Ј
08 -09.	Фрушка гора	Раде Павловић	ПСС	
10 -17.	Стара планина	Драган Павловић	ПД Раднички	
13 -16.	Стара – Ботев	Н. Михајловић, Р. Павловић	ПД Раднички	
14 -16.	Мироч	СОБ	курс	
14 -17.	Варденик, Чемерно	ПДС Копаоник	ПСБ	
21.	Основни течај	СОБ	ПСБ	
21 -23.	Тара	Бојан Миловановић	ПД Раднички	
28 -30.	Шар планина	Невена Михајловић	ПД Раднички	
29 -30.	Авала	ПСД Авала	Дан спорта	
30.05-05.06.	Авала - Копаоник	ПСОК Јосиф Панчић	ПСС	
03 -06.	Тара и Дрина	Н. Михајловић	сплаварење	Ј У Н
03 -06.	Маглић	Драган Павловић	припреме	
04 -13.	Словенија-Аустрија	Раде Павловић	експедиција	
05 – 06.				
12 -13.	Равна гора	Михаило Лазић	ПД Раднички	
11 -14.	Голијска трансверзала	Бојан Миловановић	ПСС	
20 – 21.	Београд	СП	Куп БГД/СЦГ	
24 -27.	Хајла, Жљеб	Раде Павловић	ПД Раднички	
25 – 27.	Карпати	ПД Победа	ПСБ	
26.	Чачанска трансверзала	ПД ФРА - Чачак	ПСС	
01.07- 15.08.	Иран	Драган Павловић	експедиција	Ј У Л
02 -11.07.	Проклетије – Језерски в.	ПД Раднички – табор	ПСБ	
16 – 18.	Медведник	ПЕУ Повлен	ПСС	
16.07 – 10.08	Аустрија, Швајц. - АЛПИ	ПД Раднички	експедиција	
19.07- 15.08.	Кавказ	Раде Павловић	експедиција	
23 – 26.	Дурмитор	ПСД Копаоник	ПСБ	
27.07- 04.08.	Кучке планине	Тихомир Војновић	меморијал	
31.	Ртањски уранак	ПСД Железничар	ПСС	
01.				А В Г У С Т
06-07.				
12 – 27.	Арарат	Слободан Стокић	експедиција	
14 - 18.		Сл. водича ПСС	табор	
15.	Жељин	Михаило Лазић	ПД Раднички	
20 – 22.	Цер	ПСД Цер	ПСС	
20 – 21.	Копаоник	СП	куп	
25 – 29.	Рила - Пирин	Раде Павловић	ПД Раднички	

ДАТУМ	ОДРЕДИШТЕ - ВРХ	ВОДИЧ - ОРГАНИЗАТОР	НАПОМЕНА	
03 – 05.	Кораб	Невена Михајловић	ПД Раднички	С Е П Т Е М Б А Р
12.	Јабланик, Медведник	Влада Марковић	ПД Раднички	
17 – 26.	Олимп	ПСД Железничар	ПСБ	
15.09 – 15.10	Памир	Раде Павловић	ПД Раднички	
17 – 19.	Сињајевина	Лазар Дојчиновић	ПД Раднички	
18.	Београд	ГСС	курс	
24 – 26.	Гоч	ПСОК Јосиф Панчић	ПСБ	
24 – 26.	Рајац	ПД Победа	дан чист. пл.	
25-26.	Студеница	Влада Марковић	ПД Раднички	
01				О К Т О Б А Р
08 – 10.	Столови	Бојан Миловановић	ПД Раднички	
09 – 10.	Давидовица, Тичје поље	Влада Марковић	ПД Раднички	
16.		Сремуш	семинар	
16 – 17.	Космај – Авала	ПСД Железничар	марш ПСБ	
16 – 17.	Јастребац	ПСД Јастребац	марш ПСС	
22 – 23.	Авала	ПД Победа и ПСД Авала	трофеј БГД	
24.	Вршачка брда	Влада Марковић	ПД Раднички	
29 – 31.	Овчар и Каблар	Раде Павловић	ПД Раднички	
31.	Лесковик	ПД Брђанка	ПСС	
ОКТ –ДЕЦ	Копаоник	ГСС	курс	
06.				Н О В
07.	Вршачка брда	Михаило Лазић	ПД Раднички	
13 – 14.				
20 – 21.				
25 -28.	Рила	Раде Павловић	ПД Раднички	
25 -28.	Копаоник	ГСС	заврш. вежба	
04.				Д Е Ц
05.	Фрушка гора	Бојан Миловановић	ПД Раднички	
11.				
10 – 12.	Бјеласица	Лазар Дојчиновић	ПД Раднички	
26.	Авала из 4 правца	ПСД Копаоник	ПСБ	

ВАЖНИ ТЕЛЕФОНИ :

СПОРТСКО ДРУШТВО "РАДНИЧКИ"

455 393

Михаило М. Лазић, председник

кућни 32 44 395 посао 26 98 705

моб. 064 / 110 48 32 е-mail : mimian@drenik.net

Раде Павловић, начелник

35 53 122 / 248

моб. 064 / 132 49 82

Бојан Миловановић

кућни 471 819

моб. 064 / 111 13 03

Невена Михајловић

кућни 455 009

моб. 064 / 130 65 01

Лазар Дојчиновић

кућни 34 13 864

моб. 064 / 274 07 67

Драган Павловић

кућни 227 08 77

моб. 064 / 167 44 34

Тихомир Војновић

кућни 154 096

моб. 063 / 881 97 16

**САСТАНЦИ ДРУШТВА СУ ЧЕТВРТКОМ У 19.00 сати
у клубу СД РАДНИЧКИ, БЕОГРАД, улица Жарка Зрењанина 31
После састанка, сваког четвртка предавања са пројекцијама дијапозитива.**

Рад на састанцима, одржана предавања

Састанци су одржавани редовно, и остварен је континуитет у одржавању предавања – слајд пројекција. Одржано је 27 предавања у Друштву (12 предавача) са укупно 790 гледалаца.

Текуће одржавање, поправка и коришћење Дома у Грбаји

Претходне године, услед недостатка средстава, нису извршени планирани радови у Дому, али је уз велико и несебично залагање нашег другара и пријатеља, ужичког планинара и алпинисте Младена Јевђовића. Мирјана, Младен и Бранко Котлајић у Дому су монтирали Младенову слику - уље на платну, формата 4x1 метар, комплетан масив Проклетија, односно панорама која се може видети из Дома. Том приликом је и окречена трпезарија. У јулу месецу због трагичне смрти Мирка Мирковића, извршено је само подзиђивање урушеног зида на улазу у Дом. Такође је извршена и исправка у поседовном листу у катастарској управи у Плаву, тако да се Дом од тада води као власништво ПД.

Економско-правни послови и чланство

Рад на финансијама и благајна, као и наплата чланарине су и у претходном периоду били успешни, захваљујући пре свега Љубинки Павловић и Марији Јовановић.

Можемо се похвалити даљим повећањем броја чланова : од 65 уписаних чланова на крају 2001 године, 2002. годину смо завршили са 85 чланова, а претходну годину са 116 чланова.

Издавачка делатност, разгледнице, књиге

Што се тиче продаје "Водича", до сада смо успели да продатим књигама исплатимо трошкове штампања, тако да у наредном периоду треба убрзати продају књига, како би се обезбедила средства за даљу издавачку делатност.

По речима гостију, промоција "Водича" коју смо одржали је била веома успешна, тако да се надамо да ће се успеси у издаваштву наставити.

О свему учињеном могли сте детаљније да сазнате из 3 билтена које смо у овој години издали. Планирано је још чешће издавање билтена, тако да ће и информисање чланства путем билтена и сајта бити актуелније и детаљније.

По свему учињеном, мислимо да је Друштво остварило план који смо зацртали, па се овим путем захваљујем свима који су допринели успеху и напретку Друштва.

Потом је поднет финансијски извештај о пословању.

Извештај Суда части је био кратак – дичимо се тиме што и ове године, суд није имао посла.

Пошто је уследио позитиван извештај Надзорног одбора, и дата разрешница дотадашњој управи, поднет је

Предлог плана и организације рада ПД "Раднички" за 2004. годину

У овој години нужно је подизање експедитивности рада Друштва, посебно ту мислимо на рад у Друштву и на састанцима, као и озбиљнији рад начелништва, одбора, комисија и секција.

Првенствени циљеви морају бити :

- Повећање броја чланова Друштва;
- Организовање већег броја излета и похода;
- Успостављање тешње сарадње са ГП "Ратко Митровић"
- Чвршћа сарадња са другим друштвима и савезима БГД, Србије и СЦГ
- Поправка и побољшање услова боравка у Дому;
- Побољшање материјалне ситуације, налажење спонзора;
- Наставак рада на издавању билтена, књига и планинарских публикација.

У нади да ће предвиђене задатке остварити у потпуности, предлаже се :

Управа Друштва :

- 1. Михаило М. Лазић – председник**
- 2. Бојан Миловановић**
- 3. Тихомир Војновић**
- 4. Невена Михајловић**
- 5. Раде Павловић**

Надзорни одбор :

- 1. Драгана Мирков**
- 2. Бранко Котлајић**
- 3. Иван Шћепановић**

Суд части:

- 1. Владимир Ковачевић**
- 2. Нађа Лукић**
- 3. Љубинка Павловић**

У организовању рада у планини у наредном периоду, предвиђају се, како квалитетне, тако и масовне акције, са учешћем већег броја чланова. Стога ћемо покушати да дати план акција за ову годину, остваримо у потпуности. Поготово ћемо покушати да успонима обележимо 55 година од оснивања Друштва, и то успоном на 55 врхова виших од 2000 метара. Наглашавамо и да смо на конкурс ПСБ добили средства која ће нам помоћи у организацији три акције испред ПСБ – Вукан, 27. марта; Колац – Проклетије, 29.04. – 03.05; и табор у Грбаји, јула месеца.

Због тога, пре свега је битан континуиран рад начелништва Друштва, како на организацији акција, тако и на вођењу евиденција и извештаја о оствареним походима. Ни начелништво, ни секције које смо основали на претходној скупштини, нису у претходном периоду остварили очекиван рад, и залагање је ту било ипак мање од очекивања. Надамо се да ће се одмах после скупштине одржати састанак начелништва, на коме би требало донети план рада, како начелништва, тако и секција у Друштву.

Надајући се да ће ново, проширено и подмлађено начелништво оправдати поверење, предлаже се :

Начелништво Друштва :

1. Раде Павловић
2. Лазар Дојчиновић
3. Невена Михајловић
4. Драган Павловић
5. Бојан Миловановић
6. Милош Бусарчевић
7. Тихомир Војновић
8. Љубомир Загорац
9. Никола Ћурић
10. Михаило М. Лазић

Како је као један од битних задатака на терену, предвиђен рад на даљој обнови Дома, а према финансијским могућностима, предлаже се општа акција у току табора - јула месеца, у којој би учествовало више чланова Друштва који би, према могућностима и у зависности од средстава, обавили неопходне поправке. И даље постоји потреба да се пре свега, начини и детаљан план поправке, одржавања и газдовања Домом. Стога се предлаже :

Комисија за Дом у Грбаји

1. Бојан Миловановић
2. Вера Живић
3. Зоран Николић
4. Бранко Котлајић
5. Раде Павловић
6. Лазар Дојчиновић
7. Тихомир Војновић
8. Михаило М. Лазић

У погледу чланства и повећања броја чланова, како је учињен знатан напредак и по питању броја чланова, евиденције, а и успостављени контакти са ГП "Ратко Митровић", уз похвале за активност, посебно Драгани Мирков, треба наставити на овим принципима, а побољшати рад на руковођењу библиотеком и успоставити детаљан попис опреме и систем њеног издавања члановима, уз адекватну евиденцију и надокнаду. Зато се предлаже :

Одбор за економско-правне послове и чланство

1. Љубинка Павловић
2. Марија Јовановић
3. Драгана Мирков
4. Анђелија Лазић
5. Лазар Дојчиновић
6. Бојан Миловановић

Како је у претходној години угледао светло дана "Водич по Проклетијама – Грбаја", планира се наставак издавачке делатности, пре свега трудом и захваљујући Бранку Котлајићу, чија је друга књига "Живот са планинама" већ спремна за штампу. Стога ће се од овог састанка поново оформити списак кредитора, који су вољни да позајмицом средстава помогну издавање ове књиге, својеврсне планинарске аутобиографије.

Планирали смо и даље, редовно издавање билтена Друштва, као и модернизацију сајта, а сачињен је и план предавача за ову годину, тако да ће се унапред знати распоред предавања која ће бити одржавана у Друштву, као и обично, сваког четвртка. Стога предлажемо

Одбор за издавачку делатност

- 1. Владимир Ковачевић**
- 2. Анђелија Лазић**
- 3. Влада Марковић**
- 4. Тихомир Војновић**
- 5. Бојан Миловановић**
- 6. Бранко Котлајић**
- 7. Невена Михајловић**
- 8. Александар Лукић**
- 9. Михаило Лазић**

Надамо се да ће се рад Друштва у наредном периоду обављати још успешније, са претежно тимским радом, и са више учешћа млађих чланова. Поново подсећам да ће све комисије и одбори бити отворени за све чланове, очекујући помоћ сваке врсте, као и другарске критике и предлоге. Изнад свега, очекујући да ћемо се пре свега још више дружити у планини, желим у име Управе и у своје име, свима добро здравље, пуно среће и планинарских успеха.

Михаило М. Лазић

После усвајања плана рада и финансијског плана, уследиле су "текуће активности".

У ПРИПРЕМИ ЈЕ ИЗДАВАЊЕ књиге "Живот са планинама", својеврсне планинарске аутобиографије АУТОРА Бранка Котлајића. Као и водич по Проклетијама, књигу ћемо издати сами. Позивамо вас да својим средствима кредитирате штампање ове књиге. Средства ће бити враћена одмах по почетку продаје, или можете наменски уложити средства као претплату за ову ретку књигу – докуменат о почецима планинарских активности П Д РАДНИЧКИ.

ПРИЛОГ ТОПОНОМАСТИЦИ БЈЕЛИЧА

Циљ овога написа је да започне обраду долине Ропојана и планинских страна које је окружују. Као најмање обрађен је камени колос Бјелича. Он се простире југоисточном страном долине. Од масива Бор планине га одваја долина и истоимени поток Жировница. Његов изворишни део је у вршним пашњацима Сапице (2045 мнв). Тај вршни део је превој на граници са Албанијом. За овај назив, чује се и Шћапица.

Северна граница Бјелича је ледничка увала Застан, која се из Ропојане валовито уздиже до четири језера под врхом који носи име по њима – Језерски врх (2694 мнв) – Маја Језерцес.

Североисточна страна планине, над Застаном, зове се Роман, и овај назив свакако није албански, већ црквено-словенски, јер су по Св. Роману (слави се 29. августа и 1. децембра) добијали име и многи монаси, а то је било и често име код наших предака. То име налазимо и код Руса, Пољака и Словенаца.

Језерски врх – Маја Језерцес

Следећи, врло важан топоним о коме треба писати, је највиши врх тог дела Бјелича (Романа). Он званично носи назив Маја Росит, мада се помињу варијанте Маја Рошит и Маја Розит. На овај врх смо први пут изашли 8. јула 1956. године. Како смо имали дозволу за излазак на тај врх на граничној линији, уз нас су се прикључили и два Албанца, становника села Вусање, од којих је један био спреман да помогне око препознавања врхова. Код помена Маја

Росит, питао сам га шта на албанском то значи. Мало је размислио и онда, показујући на тло, говорио: "вода, вода". Видевши да га не разумемо, објаснио нам је да ми јутарњу воду зовемо росом. Одмах нам је било јасно – Росни врх је постао Маја Росит. Био је то Буба Уљеваћ, из Вусања, који је са нама изашао на Валбонски превој (гранична тачка) и дуго викао и споразумевао се са својим рођацима у Валбони.

Јужно, односно југоисточно од Росног врха, најнижа тачка на правцу за Колац још увек се зове Преслоп, који у нашем значењу представља планински превој, пролаз, што он заиста јесте. У исто време, пресло је ограђен простор испред тора за овце. Таквих урушених камених ограда има на више места у простору Бјелича, па и на локацији Преслоп. На албанском, преслоп не значи ништа.

Највиши врх на Бјеличу, на картама носи назив Маја Колата, што такође на албанском не значи ништа. Очигледно је да је то покушај албанизирања назива за Колац. Уобичајено је да се високе или истакнуте тачке обележавају групом камења, каменим или дрвеним стубом, који се код нас зове колац. Уосталом, мноштво напуштених катуништа морало је имати и неку обележену границу испаше. Мој је закључак: врх је носио назив Колац.

Већ поменути поток Жировница, код садашњег становништва носи назив Заруниц(а), што треба одбацити и подржати изворни назив Жировница, који је и био на досадашњим картама.

ПЛАНИНАРСКЕ ЛЕГЕНДЕ

ЈАГОДИНЕ СУЗЕ

На Проклетијама, у загрљају високе Русолије (негде се чује и Русалија), на каменим странама, прошараним травом, налазе се дивни, бели, маљави цветови – симбол планинара и високих гора. Стручни назив овог цвета је *Leontopodium Alpinum*. Немци га зову *Edelweiss*, Словенци *Planika*, Хрвати Рунолист, а ми ?

Легенда каже да је на пашњацима Русолије чувала овце чобаница Јагода. Дан дуг, те она лежећи у трави, утоне у сан. Тргне се из сна, али, авај, добар део оваца је нестао са пашњака. Несрећна девојка потрчи да тражи овце. Успут је, плачући, проливала сузе. Оне су капале по планинској страни и где год је суза пала, изникао је бели, маљави цвет.

Ето лепе легенде и нашег назива:

Leontopodium Alpinum - Јагодине сузе

Александар Лукић

УСПОН НА КОЛАЦ, НАЈВИШИ ВРХ ЦРНЕ ГОРЕ

Негде у марту 2003. године, са великом групом "Победаша" и чланова још неких друштава који су се спремали за поход са Владом Матковићем на највише врхове Алпа, стигосмо у долину Грбаја. Са њима смо попели Каранфиле Љуљашевића (I и II), и после њиховог одласка, решили да пређемо у исходну долину Ропојана, где смо поред нашег основног циља, врха Колац (2528 мнв), хтели да попнемо и Росни врх (2525 мнв).

Тог 24.03.2003. у цик зоре упутисмо се ка летњој караули, тада још увек Војске Југославије, да пријавимо наш улазак у пограничну зону. Без већих проблема добисмо њихово одобрење и натоварени тешким ранцима, кренусмо ка врху који је гордо стајао, ту на граници са Албанијом. Занимљиво, до тада нико није попео тај врх у зимским условима, иако је то највиши врх Црне Горе, тако да нам је то додатно давало снагу да пребродимо све тешкоће.

Пар стотина метара изнад Вусања беше још пртина од наших граничара, онда наиђосмо на згариште, место где су се војници грејали, и ту преста утабана стаза. Уморни од вишечасовног ходања и измучени јаким сунцем које је додатно цедило снагу наших мишића, стигосмо до једне стрме узвишице која нам се тада учини и већа него што јесте. Донесосмо одлуку да ту подигнемо шатор, а да пут наставимо сутра са лакшим ранцима и знатно одморнији.

Уредисмо место за шатор у једној увалици далеко од ветрова који на висинама од 2000 мнв стално дувају. Док је још било дневног светла скувасмо супу и спремисмо вреће за спавање. Супа је свима пријала, нарочито онима са специјалним алпинистичким кашикама. После тога, попричасмо о ономе што је прошло, шта нас чека на овом успону и поређани као сардине утонусмо у сан. Пошто је ово најмирнији део приче, мислим да је време да вам кажем ко смо то МИ. Неизбежни Врагец који је увек присутан на високогорским акцијама и који је пун прича о Hi-tes опреми за планинарење, онда Раде, вођа групе, спадало Лаза који је "д..е померио" Врагецу за "сухе ноге" – ултра лаку врећу налик на асуру, и ја, Аца, или прецизније Аца – Самац.

Напокон је стигло јутро и познато звоно на телефону означи да је време да се устаје. Пожурисмо са припремама да што више одмакнемо док сунце, које је већ најавило још један паклен дан, не уништи танку ледену кору која нас је држала не површини снега.

Као од шале савладасмо ону узвишицу, која нам је претходног дана изгледала као стоспратница без лифта, и даље по благо заталасаном терену дођосмо до испод самог врха. Неко време већасмо којим путем ћемо попети тих 400 метара колико нам је остало до врха, и када смо утврдили руту, пустисмо Радета да поведе. Пут је ишао тежом страном планине, кривудао, заобилазећи стење и одсеке, до једног кулоара којим изађосмо до пространог врха. Нагиб терена је, од самог почетка па до под сам врх, био између 45° и 60°, тако да се овај смер може назвати и алпинистичким и првенственим, јер смо први који туда пролазе.

На врху, изливи среће и задовољства. Није мала ствар учинити нешто што до тада није нико, а још лепше од тога је оно што вам ово место пружа кад са њега погледате на било коју страну света. Наравно, целим хоризонтом доминирају два врха: Језерски, који је ту у непосредној близини, и Ђеравица, мало даље, али тренутно ван домашаја наших гојзерица. На пола сата хода налази се и други врх Колца, албански, још виши, али због дужине пута који смо требали да пређемо у силаску, одустали смо од њега овог пута, али већ следећом приликом ћемо отићи и до њега.

Силазак смо вршили другом страном, лакшом, али сад већ по добро размекшаном снегу у који смо релативно доста пропадали. У логору нас је чекала црна најлон-кеса пуна снега, који се до нашег повратка већ био отопио. Спаковали смо наш мали логор за трен ока, и кренули пут Вусања. Успут смо, одакле се то могло, окретали главе да још који пут видимо тај, тренутно највиши врх СЦГ.

У караули нас сачека стражар, који обавести дежурног о нашем повратку. Самим тим, наш пут, а и ова прича, стигосе до краја.

Поздравља вас неуморни ходач, до неке наредне приче, до неког наредног врха вредног пажње. Рецимо Језерског...

БИЛТЕН "ПД РАДНИЧКИ" излази захваљујући вашим прилозима, сугестијама, текстовима и фотографијама. Достављајте нам све што може допринети развоју и афирмацији планинарства. Уредништво се унапред захваљује на сарадњи.

